

Тарасюк Л. М.

ЗВО «Академія рекреаційних технологій і права»

СТИЛІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ЗВЕРНЕНЬ ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ ВОЛОДИМИРА ЗЕЛЕНСЬКОГО В УМОВАХ ВІЙНИ

Стаття присвячена аналізу стилістичних особливостей звернень Президента України Володимира Зеленського в умовах повномасштабної війни, що зумовило інтенсивну трансформацію публічної політичної комунікації.

Розглянуто звернення як жанр протокольного виступу, що означає форму організації мовлення офіційної особи, спрямовану на вплив на широку аудиторію. У зверненнях Володимира Зеленського тематика пов'язана з подіями війни, національною єдністю та спротивом агресору.

Систематизовано стилістичній інструментарій звернень Володимира Зеленського як особливої моделі воєнного протокольного дискурсу, що поєднує інформативну лаконічність із високим емоційним впливом.

Показано, що звернення Президента України, для яких характерна щоденникова форма та відеоформат, фіксують воєнні події, відзначають кількість днів спротиву, повідомляють про досягнення армії та уряду, таким чином формуючи «хроніку війни».

Для комунікативної стратегії характерною є персоналізація звернень – подяки військовим, називання імен і підрозділів, що створює емоційний контакт і довіру аудиторії.

Встановлено, що у зверненнях Володимир Зеленський використовує емоційні звертання («Українці!», «Вільні люди вільного світу!»), займенник «ми» для створення єдності, формули привітання та прощання («Слава Україні!»), риторичні запитання, анафори, оксюмори, метафори, антитези, епітети тощо.

У зверненнях фіксуються типові схеми – початкові звертання, блок подяки, завершальні формули вшанування, що виконують функцію об'єднання.

Зроблено висновок, що в умовах війни звернення Президента України Володимира Зеленського виконують подвійну функцію – оперативного інформування та символічного лідерства, а їхня ефективність зумовлена поєднанням лаконічності, щирості і високого рівня емоційного залучення. Завдяки цьому його виступи не лише інформують, а й мобілізують суспільство.

Ключові слова: політичний дискурс, політична комунікація, протокольний виступ, звернення, стилістичні засоби, стилістичні особливості.

Постановка проблеми. Мова віддзеркалює динаміку суспільства, особливо у політичних процесах. Сучасні суспільно-політичні події, зокрема повномасштабне вторгнення росії в Україну, спричинили появу нових жанрів публічної комунікації та потребу в оперативному інформуванні громадян. У цьому контексті звернення Президента України Володимира Зеленського виступають окремим різновидом протокольного виступу. Вони детерміновані інформативною метою та прагненням впливати на широке коло адресатів. Протокольне звернення вирізняється наявністю чіткої комунікативної мети, адресата, актуалізацією лінгвостилістичних засобів, мовно-етикетним оформленням та чіткою структурою тексту.

У сучасному інформаційно-комунікаційному просторі публічна комунікація є ключовим засобом репрезентації подій і національної свідомості.

Президентські звернення передають національні цінності та формують «хронологію» російсько-української війни. Аналіз звернень Володимира Зеленського став особливо актуальним після початку повномасштабної війни у лютому 2022 року. У зв'язку з цим постає необхідність дослідити парадигму цих звернень на стилістичному рівні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Політичну комунікацію в українському мовознавстві досліджують із різних аспектів. Такі науковці, як О. Євланова [5], Г. Ковальчук [8], Н. Кондратенко [9], Л. Стрій [18] та ін., вивчали жанрову специфіку політичних виступів. Синтаксичні засоби політичних текстів аналізували М. Вінтонів, Ю. Мала [2], художні засоби – Г. Вусик, Н. Рула [3], структурно-семантичну організацію – І. Левчук [14–15].

Звернення В. Зеленського вчені досліджували за різними напрямками, зокрема: актуалізація лінгвостилістичних засобів (О. Гурко [4]; В. Жук, М. Кирилова [6] та ін.), комунікативно-стратегічне спрямування (Л. Завальська [7]), ідіостилістичні особливості (О. Полякова, Л. Гастинщикова, А. Щербина [16]).

Незважаючи на значний інтерес до різних жанрів політичного мовлення, аналіз звернень Володимира Зеленського у контексті воєнної комунікації залишається недостатньо опрацьованим і потребує більш глибокого наукового осмислення. Дослідження їх стилістичних особливостей дає змогу виявити механізми впливу мовних засобів на масову свідомість та з'ясувати, які саме лінгвостилістичні прийоми забезпечують ефективність комунікації Президента України.

Постановка завдання. Мета полягає у дослідженні стилістичних особливостей звернень Президента України Володимира Зеленського в умовах війни.

Виклад основного матеріалу. У лінгвостилістиці протокольні виступи традиційно належать до публіцистичного стилю. Деякі дослідники (Д. Баранник, Ю. Арешенков) виділяють у ньому «церемоніальний» підстиль. Протокольний виступ пов'язаний із важливою подією чи церемоніалом. В англомовних дослідженнях вживають терміни *ceremonial speech/speaking* (церемоніальна промова), підкреслюючи його орієнтацію на національне згуртування.

Таким чином, у літературі зафіксовано різні підходи до поняття «протокольний виступ» (протокольна промова, церемоніальне мовлення тощо). У нашому розумінні це монологічне усне висловлення офіційної особи, присвячене події, важливій для певної соціальної групи, і детерміноване комунікативною метою (інформувати та впливати).

До протокольних жанрів належать промова, звернення, привітання, подяка, звіт, указ, інтерв'ю [9]. Усі вони зорієнтовані на адресата – промовці прагнуть привернути увагу, утримати її та здійснити вплив, оскільки їхні теми мають суспільно-важливий характер.

Серед усталених параметрів протокольного виступу можемо виокремити такі, як:

- усталений початок та завершення, пов'язані з мовно-етикетним обрамленням (традиційні фрази-звернення й прощання);
- унормована емоційність, що проявляється на фонетичному (інтонація, темп, паузи), лексич-

ному (словесні засоби формування оцінного ставлення) та стилістичному (тропи, фігури) рівнях;

- лаконічність викладу – чіткість і стислий характер промови;

- можливість інтерактивної взаємодії з аудиторією (запитання, відповіді, реакції) незважаючи на офіційність;

- уникнення вузької термінології, щоб повідомлення не було зрозуміле тільки обмеженому колу.

Отже, протокольні виступи мають не лише інформувати, а й впливати на слухача. У політичній комунікації їхній зміст повинен ґрунтуватися на спільних ціннісних орієнтаціях мовця та адресатів. При цьому рекомендовано використовувати переважно нейтрально забарвлені слова, щоб уникнути неоднозначних трактувань.

Типологічні ознаки протокольних жанрів можна окреслити також за мовно-рівневими параметрами:

- лексика: нейтрально забарвлена офіційно-ділова лексика, актуалізація доречних темі лексико-семантичних груп, відсутність спеціальної вузької термінології;

- стиль: дотримання офіційно-ділового та публіцистичного стилів залежно від мети виступу, поодинокі випадки експресивної лексики для емоційного забарвлення, лаконічність і логічність викладу;

- синтаксис: переважно прості повні речення з двома головними членами, уникнення інверсій, збагачення тексту складними конструкціями для розгортання думки, часте використання усталених синтаксичних зразків, чітка структурованість тексту;

- немовні (інтонаційно-темброві параметри) та паралінгвістичні (жестикація, міміка) засоби.

Звернення як жанр протокольного виступу є формою організації мовлення офіційної особи, орієнтована на вплив на широку електоріальну аудиторію [17, с. 67]. Історично звернення приурочені до історичних подій, релігійних, національних або професійних свят, однак звернення Президента України Володимира Зеленського вирізняються тим, що вони присвячені безпосередньо подіям війни та закликам до єднання й опору.

Особливістю цих звернень є щоденна актуалізація важливих подій – вони наближені до формату щоденника війни. Президент не оминає увагою жодного значимого моменту: рішення уряду, дій Збройних Сил, відзначення професійних свят і ювілеїв. Президентські звернення

фактично стали хронологією російсько-української війни.

Щоденниковий формат підсилюється тим, що обов'язковим атрибутом є згадування кількості днів війни. Так, С. Креховецька і Д. Мицан слушно зауважують: «Таке констатування факту має на меті посилити віру українців у себе, у свою перемогу...» [13, с. 71]. Кожне звернення можна розділити на мікротеми, ключова з яких – повідомлення про конкретну подію чи досягнення. Окрім наскрізної тематики опору агресору, промова висвітлює різні важливі події національного і міжнародного значення.

Звернення Зеленського вирізняються прямим контактом із адресатом. Він часто висловлює вдячність або вручає відзнаки захисникам, називаючи їхні підрозділи й імена. Наприклад, у зверненні 19.03.2022 Президент сказав: «Я хочу сьогодні окремо та щиро висловити вдячність кожному захиснику нашого міцного Маріуполя, нашого героїчного міста... 36-та окрема бригада морської піхоти. 501-й окремий батальйон морської піхоти. 12-та бригада Нацгвардії. Та окремий загін спеціального призначення «Азов» [10, с. 116]. Подібна персоналізація підсилює емоційний зв'язок промовця з громадянами і підкреслює цінність кожного учасника подій.

Зазвичай звернення транслюються у відеоформаті наживо, що розширює можливості вербального та невербального впливу. Це дає змогу додавати субтитри та переклад іншими мовами, що важливо для зарубіжної аудиторії. Зеленський неодноразово звертався англійською мовами до відповідних аудиторій, що підкреслює міжкультурний аспект його комунікації.

У промовах Зеленського акцент робиться не на якусь неосягну «широку аудиторію», а на кожного українця. Звертальні епітети часто позначені емоційною лексикою і спрямовані до народу: «Бажаю перемоги, український народ!»; «Українці! Українки!»; «Вільні люди вільного світу!» тощо.

Володимир Зеленський також часто використовує займенник «ми» на означення українців і своєї позиції: «Ми боремося вже 11 днів. За свободу. За нашу державу... Ми вже формуємо спеціальні фонди для відбудови України» [10, с. 116]. Використання «ми» створює ефект єдності між Президентом і народом, зміщуючи акцент від влади як окремої інституції до спільних зусиль всього суспільства.

Промовець використовує усталені формули привітань-звертань, часто з епітетами. Типові

початкові фрази: «Бажаю здоров'я, єдина (лише, рідні) країно!»; «Бажаю здоров'я, рідні українці! Сильні й добрі! Але добрі не для ворога»; «Незламний народі непереможної України!»; «Народі України!» [10, с. 80] тощо. Для цих формул помітний вплив військової комунікації: вони відтворюють солідарність та взаємоповагу воїнів. Важливо, що в деяких зверненнях сам блок привітання пропускається, щоб одразу перейти до суті: як сам Зеленський сказав, «сьогодні це звернення буде без привітання. Не хочеться жодного зайвого слова» [11, с. 133]. Такий прийом підкреслює екстремність і серйозність теми, а пропуск звертання актуалізує емоції аудиторії.

Заключні формули прощання Зеленського концентруються навколо гасла «Слава Україні!», яке емоційно об'єднує адресатів і підкреслює важливість спільних зусиль. У зверненнях поєднуються цілісні гасла і звороти на вшанування захисників: «Слава Збройним Силам України! Слава кожному нашому солдату!»; «Слава всім нашим героям! Слава Україні!»; «Вдячний усім нашим героям... Слава Україні!».

Слід відзначити, що використання національного гасла в офіційному зверненні є нетиповою рисою українського політичного дискурсу в умовах війни. Це є знаковою демонстрацією соціальних зв'язків. У таких умовах промовцю важливіше апелювати до народу як до однорідної спільноти, а не дотримуватися нейтрально-ділового стилю, як це зазвичай притаманно президентським промовам у мирний час. Прощальні формули іноді доповнюються висловами вдячності чи вшанування: «Вічна слава усім, хто віддав життя за Україну! Слава Україні!» [11, с. 132]. Це посилює довірливий контакт з адресатом і консолідує націю.

Звернення Зеленського багаті на стилістичні фігури та тропи, які посилюють їхню емоційну силу. Епітети активно окреслюють образ народу: «Великий народі великої країни!», «Незламний народі непереможної України!» тощо. Ці звеличувальні епітети тяжіють до народнопоетичної традиції, надаючи зверненням поетичного забарвлення.

Також Зеленський використовує звертання оксюморонного зразка: «Мирний народі воюючої країни!» [10, с. 126], що через семантичне протиставлення підсилює експресію. Стилістика звертань посилюється їхньою розбудовою, що найбільш яскраво проявляється у прикладі: «Бажаю здоров'я, рідні українці! Сильні й добрі! Але добрі не для ворога» [10, с. 80].

Серед тропів помітні метафори («наш спільний європейський дім»), перифрази («наша земля» замість «Україна», «окупант», «державатерорист» для росії).

У структурі звернень виразно звучать стилістичні фігури: антитеза протиставляє образи українців і ворогів (наприклад: «Що б вони там не мріяли – чорт з ними! Бо з нами – Бог!» [10, с. 71], «Вони захопили Крим – а ми нібито винуваті... Вони вбивали людей – а ми нібито винуваті» [11, с. 237–238]).

У зверненнях Володимира Зеленського активно використовується анафора для підсилення емоційного впливу та ритміки мовлення: «Спочатку нам було однаково страшно, потім – однаково боляче. А зараз все однаково. Окрім перемоги. Окрім правди. Окрім миру. Окрім спокою, до якого ми хочемо прийти. Окрім життів наших людей, за яких ми переживаємо. Окрім України» [10, с. 70]. Повтор створює відчуття єдності та зосереджує увагу слухача на ключових ідеях: спільному досвіді, цінностях, вірі у перемогу.

Володимир Зеленський активно використовує риторичні запитання для залучення аудиторії: *Хто це робив те, що роблять українці?; Що вони роблять?; Чого вони хочуть? Для чого це все вам?; Чим відповів на це світ?; Хто готовий воювати разом з нами?; А скільки ще нових трагедій створила чи створить Росія?* тощо. Як зауважують С. Креховецька і Д. Мицан, у такий спосіб політик «підводить» слухача до внутрішнього діалогу і впливає на його установки [13, с. 73]. Риторичні оклики («30-й день. Уже місяць!», «Третій місяць!» «Двісті днів нашого спротиву» тощо) посилюють емоційне наповнення змісту звернень, акцентують на важливості часу.

За змістом промови Зеленського наближені до публіцистичного стилю з елементами розмовного: короткі, лаконічні фрази, відсутність складних термінів. Він вміє говорити відверто і щиро, додаючи висловам паузи і емоцій: «Працюю на мотивацію нашому народові... Як і кожен з нас» [11, с. 39]. С. Креховецька і Д. Мицан відзначають: його промови короткі, лаконічні, що добре лягають у заголовки [13, с. 74].

Стисло перераховуючи основні засоби, можна виділити ключові особливості звернень:

– фактор адресата: акцент на єдиній національній аудиторії – українському народові, звер-

тання до «українців, українок» з відповідними епітетами;

– звертання з епітетами: великий, незламний, мирний народ тощо;

– національні гасла: у прощальних формулах домінує «Слава Україні!»;

– стилістичні фігури та тропи: широкий спектр (антитези, повтори, риторичні запитання, риторичні оклики, порівняння, епітети, метафори, синекдохи, перифрази) для підсилення експресії;

– невербальні засоби: важлива роль пауз, інтонацій, міміки і жестів, що доповнюють вербальне повідомлення.

Завдяки цим прийомам звернення Володимира Зеленського стають не лише інформативними повідомленнями, а сильними емоційно-комунікативними актами, спрямованими на консолідацію суспільства.

Висновки. Звернення Президента України Володимира Зеленського, хоч і належать до жанру протокольних виступів, містять низку унікальних рис. По-перше, вони мають щоденникову форму – регулярне інформування про хід війни з чітким відліком днів. По-друге, це відеоформат звернень з елементами міжкультурного зв'язку. По-третє, звернення відзначаються емоційною адресністю: вони орієнтовані на «кожного українця», мають енергетичний, експресивний тон і апелюють до національних ідеалів.

Мовно-стилістичні засоби звернень виконують дві ключові функції – інформування та емоційний вплив. Фактор адресата (українці як єдиний колектив) детермінує появу звертань і гасел («українці», «захисники», «друзі»). У текстах переважають нейтрально забарвлені слова, проте для емоційного забарвлення використовуються епітети, метафори, порівняння тощо.

Отже, сучасні звернення Президента Зеленського поєднують типові протокольні формули мовного етикету (звертання, подяка, співчуття, запрошення, прощання) з нетиповими елементами воєнної комунікації (щоденники воєнних дій, національні гасла, підвищена експресивність, звертання-фемінитиви). Це формує його мовну особистість – Президента як національного лідера, що мобілізує суспільство. Використання виразних стилістичних засобів посилює єднаний ефект звернень, актуалізуючи жанр протокольної промови в умовах кризової політичної комунікації.

Список літератури:

1. Алексейчук М. В. Англомовна церемоніальна промова: лінгвостилістичний аспект. *Сучасні філологічні дослідження та навчання іноземної мови в контексті міжкультурної комунікації*: збірник наукових праць. 2014. Т. 1. С. 3–7.
2. Вінтонів М. О., Вінтонів Т. М., Мала Ю. В. Синтаксичні засоби експресивізації в українському політичному дискурсі. Вінниця: ТОВ «ТВОРИ», 2018. 336 с.
3. Вусик Г. Л., Рула Н. В. Художні засоби творення комічного в політичних промовах Президента України Володимира Зеленського. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Журналістика*. 2022. Том 33 (72) № 6 Ч. 1. С. 25–31.
4. Гурко О. В. Лінгвостилістична специфіка політичних промов В. Зеленського. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Журналістика*. 2022. Том 33 (72). № 4 Ч. 1. С. 18–22.
5. Євланова О. О. Жанрова стратифікація президентського політичного дискурсу. *Львівський філологічний часопис*. 2023. №12. С. 54–59. <https://journal.ldubgd.edu.ua/index.php/philology/article/view/2497/2383>.
6. Жук В. А., Кирилова М. Д. Актуалізація лінгвістичних засобів у публічному зверненні (на матеріалі промов Президента України В. Зеленського). *Закарпатські філологічні студії*. 2023. Вип. 27. Т. 2. С. 73–79.
7. Завальська Л. В. Комунікативні стратегії президентського дискурсу (на матеріалі промов В. Зеленського). *Вісник Одеського національного університету. Філологія*. 2022. №26 2(24). С. 30–39. <http://philolvisnyk.onu.edu.ua/article/view/251849/257962>.
8. Ковальчук Г. Політична промова як вид мовленнєвої діяльності. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. 2017. № 59. С. 67–69.
9. Кондратенко Н. В. Типологія мовленнєвих жанрів українського політичного дискурсу. *Філологічні студії: збірник наукових праць*. 2017. №9. С. 18–22.
10. Красовицький О. Місяць війни. Хроніка подій. Промови та звернення Президента України Володимира Зеленського. Харків: Фоліо, 2022. 383 с.
11. Красовицький О. Другий місяць війни. Хроніка подій. Промови та звернення Президента Володимира Зеленського. Харків: Фоліо, 2022. 416 с.
12. Красовицький О. Третій місяць війни. Хроніка подій. Промови та звернення Президента Володимира Зеленського. Харків: Фоліо, 2022. 384 с.
13. Креховецька С. А., Мицан Д. М. Звернення Володимира Зеленського до українського народу в період війни. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Філологія*. 2022. №56. С. 71–75.
14. Левчук І. П. Лінгвостилістичні особливості урочистих промов Президента Польщі Анджея Дуди. *Лінгвостилістичні студії*. 2021. Вип. 15. С. 55–66.
15. Левчук І. П. Параметри структурно-семантичної організації урочистих промов Президента Польщі Анджея Дуди. *Лінгвостилістичні студії*. 2022. Вип. 16. С. 73–83.
16. Полякова О. В., Гастинщикова Л. О., Щербина А. В. Відтворення мовної особистості Президента України Володимира Зеленського у військово-політичному дискурсі. *Закарпатські філологічні студії*. 2022. Вип. 26. Т. 1. С. 226–231.
17. Савчук В. І. Стратифікації жанрового розмаїття текстів промов президентів Сполучених Штатів. *Science and Education a New Dimension. Philology*. 2018. Вип. 152. С. 66–69.
18. Стрій Л. І. Ритуальні жанри українського політичного дискурсу: структурно-семантичний і лінгвопрагматичний аспекти: дис. ... канд. філолог. наук. Одеса, 2015. 190 с.

Tarasiuk L. M. STYLISTIC FEATURES OF THE ADDRESSES OF THE PRESIDENT OF UKRAINE VOLODYMYR ZELENSKY IN THE CONDITIONS OF WAR

The article is devoted to the analysis of the stylistic features of the addresses delivered by the President of Ukraine, Volodymyr Zelensky, during the full-scale war, which has caused an intensive transformation of public political communication.

The address is considered as a genre of protocol speech – a form of official communication aimed at influencing a wide audience. In Volodymyr Zelensky's addresses, the thematic focus is related to wartime events, national unity, and resistance to the aggressor.

The stylistic toolkit of Zelensky's addresses is systematized as a distinctive model of wartime protocol discourse that combines informative conciseness with strong emotional impact.

It is shown that the President's addresses, characterized by a diary-like structure and video format, record the course of military events, mark the number of days of resistance, report on the achievements of the army and the government, and thus form a "chronicle of war."

The communicative strategy is marked by personalization – expressions of gratitude to the military, the mention of names and units, which creates emotional contact and fosters audience trust.

It is established that Volodymyr Zelensky uses emotional forms of address (“Ukrainians!”, “Free people of the free world!”), the pronoun “we” to create unity, traditional greeting and farewell formulas (“Glory to Ukraine!”), rhetorical questions, anaphora, oxymorons, metaphors, antitheses, epithets, and other stylistic devices.

His addresses display a typical structural organization: opening forms of address, a block of gratitude, and final formulas of honor, all performing a unifying function.

It is concluded that under wartime conditions, the addresses of the President of Ukraine, Volodymyr Zelensky, perform a dual function – operational informing and symbolic leadership. Their effectiveness results from the combination of conciseness, sincerity, and a high level of emotional engagement. Consequently, his speeches not only inform but also mobilize society.

Key words: *political discourse, political communication, protocol speech, address, stylistic devices, stylistic features.*

Дата надходження статті: 28.10.2025

Дата прийняття статті: 20.11.2025

Опубліковано: 29.12.2025